

Kirkonkylä

Keskisaaren Syvälahdessa ovat vuonna 1961 makkaranpaistossa Pirkko, Maria ja Risto Väisälä.

Kirkonkylä kasvoi vasta 1970-luvulla

Maaningan kirkonkylä sijoittuu kantatie 77:n varteen Siilinjärven ja Pielaveden puoliväliin. Kirkonkylä on kunnan kahteen osaan jakavan Maaninkajärven itärannalla.

Harva tietää, että kylän oikea nimi on maarekisterissä Halola. Vain ydinkeskusta kulkee nimellä kirkonkylä.

Halolaksi kylää nimitetään seudulle 1500-luvulla asettuneen suvun, Haloisten, mukaan. Suvun tiluksille on rakennettu nykyinen Halola, MTT Maaningan tutkimusyksikkö, joka ennen tunnettiin Maatalouden tutkimuskeskuksen Pohjois-Savon koeasemana vuodesta 1930 lähtien. Halolan historiaa ja nykypäivästä kerrotaan tässä kirjassa toisaalla.

Halolan kylän rajanaapureita ovat Ahkiolahti, Kinnulanlahti, Tavinsalmi, Haatala ja Pohjois-Haatala.

Tässä tekstissä käytetään jatkossa termiä 'kirkonkylä', koska ihmiset mieltävät alueen paremmin kirkonkyläksi kuin Halolaksi.

"Toisin kuin muissa maalaispitäjissä ei Maaningan kunnan keskus 1950-luvulle saakka paljontaan erottunut muista kunnan suurimmista kylistä. Halolan kylä oli suunnilleen samanlainen taajama kuin Tuovilanlahti tai Pulkonkoski. Eräät kunnalliset palvelut olivat keskittyneet kirkonkylään, mutta esimerkiksi pappila sijaitsi Maaninkajärven toisella rannalla. Maaninkajärvi kunnan halkaisijana lienee suurin syy kirkonkylän pienuuteen. Liikennevaikeuksien

asukasmäärä: 1127
 työllisiä: 402
 maatalous- ja muita yrittäjiä: 46
 eläkeläisiä: 490
 kyläyhdistyksen puheenjohtaja:
 Kirsi Kekäläinen / Keskiisaaren Asukasyhdistys

Heikki Juntunen, kirkonkylä.
 Mirja Korhonen, kirkonkylä.
 Tuovi Miettinen (Turunen), kirkonkylä.
 Jaakko ja Leena Raukola, kirkonkylä.
 Juhani Runko, kirkonkylä.
 Matti ja Pirkko Solehmainen, kirkonkylä.
 Kyllikki Starck, kirkonkylä.
 Pertti Sulasma, kirkonkylä.
 Jaakko Väisänen, kirkonkylä.

vuoksi toinen puoli kuntaa joutui hakemaan kauppa- ym. palvelunsa muualta kuin keskustaajamasta. Lisäksi Tuovilanlahdessa ja Pulkonkoskella oli paljon asiakkaita keräävä mylly ja muita pienyrityksiä, joiden läheisyyteen luonnostaan syntyi kauppa- liikkeitä ja asutusta”, kirjoittivat Matti A Mykkänen ja Pertti Sulasma kirjassaan Satavuotias Maaninka.

Nykyisin kirkonkylä on asukasmäärältään suurin Maaningan kylistä. Kylän asukkaista ylivoimaisesti eniten on ikääntyviä.

Vuonna 1983 tehdyn Siilinjärvi-Pielavesi-tien, kantatie 77:n, rakentaminen jätti ohitustienä Maaningan kirkonkylän tien sivuun, ja kylä pääsi eroon läpikulkutien häiriöistä. Kirkonkylän halkaisevan Maaningantien varrelle ovat sijoittuneet palvelut. Keskellä kylää on mahtava keltaiseksi maalattu Maaningan puukirkko, joka valmistui vuonna 1843.

Kirkkoon mahtuu runsaat tuhat seurakuntalaista. Kirkonkylällä on vuonna 1992 valmistunut uusi kunnantalo, paloasema, kaksi kauppaa, Maaninkajärven koulu, urheilutalo, seurakuntatalo, kukka- ja hautauspalvelu, kaksi kahvila-ravintolaa, linja-autoasema, osuuspankki, majatalo, auto- ja konekorjaamo, kaksi kylmäasemaa ja päiväkotia. Terveyskeskus sijoittuu rantatien varteen lähelle vanhusten palvelutaloja. Teollisuusalueella on useita yrityksiä. Vierasvenesatama on Satamatien päässä ja uimaranta urheilutalon vieressä.

Kirkonkylän asutus on rivi- ja omakotitaloja, yksi 3-kerroksinen kerrostalo on kirkon vieressä, se valmistui 2009. Keskiisaarissa (Ruuskalansaarissa) asuminen helpottui vuonna 1964 rakennetun Keskiisaaren sillan ansiosta. Maaninka asemakaavoitti Keskiisaaren vuosina 2010-11, ja nyt saarissa on kesäasukkaineen yli 200 asukasta, joista osan talot ovat omarantaisilla avarilla tonteilla. Keskiisaari on kirkonkylän arvostetuinta asuinalueita luonnonkauneutensa vuoksi.

Keskiisaarissa on muun muassa hienohiekkainen pitkälle matala Syvälahden ranta.

Viljeltyjä maatiloja ovat kirkonkylän pohjoisosassa Honkala ja eteläosassa peltoviljelytilat Korhola (Hiissa/Huttunen) ja tutkimustila Halola sekä ratsutila Juntula.

Miten kirkonkylä kehittyi?

Itsenäisen Maaningan alkuvaiheissa ei kunnassa ollut keskustaa, sen korvasi kirkko, Halolan kartano ja kirkon viereiset muutamat talot. Kunnanhuonekin oli muun muassa Vainikkalassa ennen kuin kunnantupa rakennettiin kirkkoa vastapäätä.

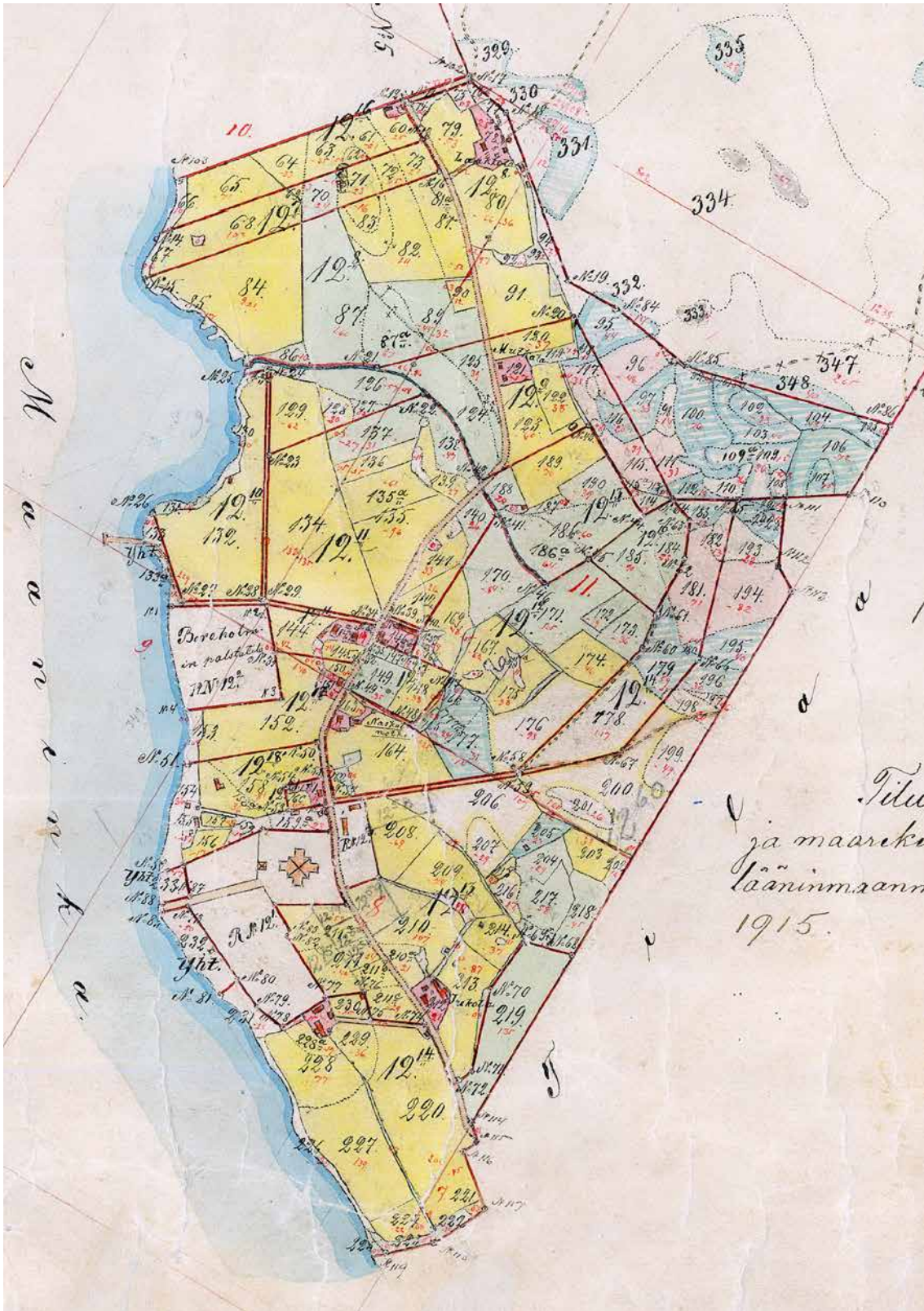
Kirkonkylän kehityksen merkittävin vaihe oli, kun vuonna 1898 perustettiin valtion hallinnoima Tilatoman väestön lainarahasto. Se ryhtyi rahoittamaan maanhankintoja osuuskuntien kautta. Tätä varten perustettiin Maaningan Yritysmaano- osuuskunta vuonna 1908. Sillä oli 13 jäsentä, torppareita, mäkitypalaisia, itsellisiä ja eri ammattilaisia olevia maatomia henkilöitä. Osuuskunta osti maata Halolasta Honkamäen tilasta J.K.Canthilta ja Lauri Cederhvarilta 389 hehtaaria venevalkamineen. Jäsenet saivat ostaa tilasta osuuksia.

Tila sijaitsi nykyisen Honkalan ja Peltolan välisellä alueella ulottuen Maaninkajärvestä Onkiveteen saakka. Maano- osuuskunnan puolesta kauppa- kirjan allekirjoittivat Tahvo Hiekkaranta, Wille Laakkonen ja Aatu Ruuskanen.

Näin syntyivät tilat Kaupparmäki, Tyynelä, Laakkola, Mutkala, Pönttöniemi, Huutoharju, Naskalnotko, Jukola, Päiväranta ja suurimpana Honkamäki. Se jaettiin vielä erillisiin palstoihin mukaan lukien hautausmaa.

Kun viimeinenkin lainansaaja oli maksanut lainansa kokonaan, lakkautui maano- osuuskunta. Kirkon läheisyyteen näin syntynyt taajama oli kirkonkylän alku.

*Veli Nykänen
 maaninkalainen historian harrastaja,
 entinen elinkeinoasiamies*

Osasuennos Kuopion läninssä, Maaningan pitäjässä, Halolan kylässä suoritetusta lohkomisesta, paalut ja pyykki on löydy paikoilleen vuosina 1909–1912.

Kirkonkylä on rakentunut pääasiassa Ruuskasten, Laakkosten ja Runkojen (entisten Laakkosten) maille. 1900-luvun alkuvuosikymmeniin asti oli voimissaan myös Halolan kartanon vieressä ollut Leppäniemen kartano, mutta nykyisin siitä on jäljellä

vain rauniot, pellot ovat nykyisen omistajan viljelyksessä.

Runkojen omistaman Jukolan talon pihapiiri navetoinen, talleinen ja ulkorakennuksineen oli kirkonkylän sydän. Jukola sijaitsi nykyistä linja-autoasemaa vastapäätä.

Kutakuinkin Helininmäeltä kuvattu Maaningan avara kirkonkylä 1920-30-luvulla, vasemmalla näkyvä kyltti lienee opastanut apteekille.

Isäntäväki oli vieraanvaraista ja Jukola oli avoin kuntalaisille ja kulkijoille. Jukola toimi 1930-50-luvuilla muun muassa kestikievarina ja majatalona, jopa putkana. Pitkämatalaiset rippikoululaiset saivat asua Jukolan pirtissä, hevosmiehet kokoontuivat hevosia kasvattaneen isännän pirtissä. Jukolassa oli myös paja, jossa kengitettiin hevoset, teroitettiin kanget ja tahkottiin niittokoneenterät.

”Kun tulin seurakuntasisareksi Maaningalle, asui Jukolassa vuokralla vanhuksia, jotka eivät olleet sukua eivätkä perhettä. Heille vain oli annettu edullinen asuinpaikka talossa”, Pirkko Solehmainen kertoo.

Kirkonkylän kasvaessa tilan viimeinen omistaja, Juhani Runko, myi keskeiset maansa kunnalle ja Jukolan talo ulkorakennuksineen purettiin asutuksen tieltä vuonna 1982. Juhani Runko oli pitkään Maaningan kunnan palotarkastajana, hän oli myös Maaningan Mahdin pesäpallon pelaajia.

Rämpsänkaupunkilaisten pientä elämää

1900-luvun alussa kirkonkylän halki kulki vain yksi tie ja siitä poikkesi teitä rantaan. Etelästä pohjoiseen tullessa oli Korholan (Hiissan) talon rannassa laivalaituri. Laivoja tuli ja meni tiuhaan tahtiin. Korholan vieressä asui Valkaman talossa vuodesta 1893 lähtien apteekkari Väinö Sohlström ja hänen jälkeensä apteekkari Georg Wahlroos. Nykyinen urheilukenttä kuului apteekin maihin.

Helininmäeksi tai Rämpsänkaupungiksi kutsuttiin viljamakasiinin kohdalla olleen mäennyppylän ympäristöä, nykyisiä Itkosen linja-autovarikon tienoita. Viljamakasiini on ensimmäinen julkinen rakennus, jonka Maaningan kunta on rakentanut perustamisvuonnaan vuonna 1873. Maaningan mant-

taalikunta osti makasiinin tontin Korholan isännältä Eino Saarelalta vuonna 1927. Vuonna 2002 manttaalikunta lahjoitti viljamakasiinin kunnalle.

Tiheään rakennettujen pienten mökkien Rämpsänkaupungissa kaikki vähän rämpsötti. Mökeissä asusti Halolan työntekijöitä ja alustalaisia. Pari rivitalotyypistä taloakin Rämpsänkaupungissa oli, nimiltään Ahinkola ja Lutikkalinna. Kirkonkylän ensimmäinen kansakoulu oli Helininmäellä nykyisen Korpelan talon paikkeilla, koulu tuhoutui tulipalossa. Väliaikaisesti koulu toimi sen jälkeen Pihtisalmessa Honkalan talossa. Helininmäellä on ollut joskus meijeri, sitten paikalle oli tullut apteekki ja posti, ja sittemmin Gröndahlin sekatarvakauppa. Gröndahl möi kaupan Kuopion Osuusliikkeelle 1930, joka toimi paikalla niin kauan kunnes osuusliikkeelle valmistui uusi rakennus kirkonkylään 1950-luvulla. Entinen kauppa muuttui asunnoiksi. Olipa tien vieressä kestikievarikin. Rämpsänkaupunki oli omavarainen, siellä asui käsityöläisiä kuten suutari Itkonen ja vaatturi Hoffren, jolla oli Maaningan ensimmäinen ompelukone. Kaupungilla oli oma ’pormestarinsakin’, Mikko Rönkä. Hänen tapanaan oli niitata puheensa loppuun painokkaaksi vakuudeksi ”se on niin!”.

Helininmäellä oli myös näkötorni, josta voi tähyillä Maaninkajärven seljille.

Ennen autoistumista kuljetettiin posti Kuopios-ta Maaningalle kesäaikaan laivalla, talvisin jääteitä hevosella, aluksi kerran viikossa. Myöhemmin posti noudettiin hevosilla Siilinjärven rautatieasemalta kolme kertaa viikossa. Posti oli ennen Helininmäen Osulaa aluksi Halolan hovissa, sitten Leskelän ja Korholan taloissa, Osulan jälkeen vielä säästöpankin kiinteistössä ja lopuksi linja-autoasemalla.

Maaningan postitoimisto oli ennen sotia Korholassa. Vasemmalla Kirsti Starck, oikeanpuoleinen tuntematon.

Postiautoliikenne alkoi Maaningalle 10.5.1933 ja linja jatkui Keiteleelle. Seuraavana vuonna ajoi jo toinen postilinja Pielaveden Laukkalaan.

Vuosien aikana Maaningan postitoimiston alaisuuteen perustettiin useita postiasemia, joista suurimpia olivat Kinnulanlahti ja Tuovilanlahti. Niistä tuli sittemmin postitoimistoja.

Vuonna 1987 posti alkoi vähentää toimipisteitään. Postiautolinja Kuopio-Kehvo-Maaninka-Hirvilahti-Kuopio lakkautettiin kannattamattomana, samoin pienet postiasemat sitä mukaa, kun niiden henkilöstö jäi eläkkeelle tai siirtyi muihin tehtäviin. "Kirkonkylä, Kinnulanlahti, Tuovilanlahti ja Pulkonkoski pysynevät, koska sivutoimisesta postin hoitamisesta ei ole hyviä kokemuksia!", kommentoi posti tuolloin. Toisin kävi.

Maaningan viimeinen posti lakkautettiin vuonna 2001 postin ja Leonian yhteistyön päättymisen seurauksena. Nyt postin toiminnot ovat yrittäjien hoivossa sivutoimisena.

Kylänraitin länsipuoli

Kun tien länsipuolta jatkoi Helininmäeltä eteenpäin, oli seuraavana Ruuskalan tila aittoineen ja navetoineen vastapäätä Jukolan taloa, ja sen jälkeen muutamia asuintaloja ja mökkejä.

"Ruuskalassa asui vanhapoika Arvi ja kaksi ikäneitosisko. Arvi meni vanhoilla päivillään naimisiin kättilö Elman kanssa, ja he saivat kaksi poikaa. Lossionnettomuudessa Kivisalmella vuonna 1956 linja-auto valui virtaan ja onnettomuudessa hukkuivat Elma-äiti ja toinen pojista. Arvi ei kestänyt perheensä menetystä ja päätti omankin elämänsä. Yksi poika jäi eloon", kertoo tragediaa Tuovi Miettinen.

Kirkko kauas näkyvänä maamerkinä tuli Ruuskalasta seuraavana. Se hallitsi silloin

kuten nytkin kyläkuvaa. Kirkon jälkeen oli haudankaivajan ja kellonsoittajan mökki, siten osuuskassan talo Metsola, Kallan kauppa, Kirjala-niminen talo (myöhemmin Tapiola), jossa oli opettaja Harjuvaaralla kirjakauppa. Ortodoksipappi Palsolan talo, Tuomaala ja Huutoharju olivat seuraavana.

Naskalnotkon mutkassa ollut Huuskosten talo oli erittäin lähellä tietä käkkyrämännyn vieressä. Juhannusyönä 1955 suhautti henkilöauto talon makuuhuoneen seinästä sisään. Vanhapiika Huuskonen lienee peljästynyt pahasti, mutta onneksi henkilövahingoilta säästyttiin.

Rantatien jälkeen tulivat Ville Laakkosen tila ja muut nykyisen Villedän alueen talot, joita olivat muun muassa Meeri Antikaisen talo, peltojen jälkeen asevelitaloja kuten Lehijoki ja muita mökinomistajia kuten työmies Hannes Ruotsalainen, August Mönkkönen ja suutari Hannes Mykkänen. Maalarimestari Kusti Lentzin kahden huoneen mökkiä asuttivat vanhempien lisäksi kuusi uljasta poikaa ja yksi tytär. Vaatturi, kunnallispoliitikko ja suntio Vilho Vehkaluodon talo oli viimeisenä ennen Mutkalan asuin-, navetta- ja ulkorakennuksia.

Ville Laakkosen kaksi vanhapiikasisarta asuivat Villedän talossa, sekä veli, joka kaatui sodassa. Neidot, kuten kaikki Laakkoset, olivat hyviä laulajia ja kuuluivat kirkkokuoroon. Villedän isäntä oli ystävällinen mies myös kuljijoille. Isossa tuvassa saivat mustalaiset aina yösjän matkatessaan paikasta toiseen.

Raitin päätteenä olivat osuuskuntamuotoiset yhteislaitumet tiehen saakka. Laitumia riitti koko kirkonkylän pituudelta Jukolaan asti. Kyläläisten karja ja lampaat lönyttivät aidattuja kujia pitkin laitumille Solansuuhun. Aamulla ja illalla lehmät haettiin lypsettäviksi kotiin.

Maaningan kirkonkylän raittia 1920-luvulla ja vuonna 2014. Kirkon lisäksi korkealle kohottautuu nyt telemasto.

Muistojen rakennukset

Tapiola (Kirjala) oli keskusraitin vieressä sijainnut majatalo-ravintola, jonka Lotta Svärd-järjestö oli talkoilla rakentanut toimitalokseen Lottatuvaksi. Talo siirtyi valtiolle vuonna 1944, jolloin lottajärjestö lakkautettiin. Maaningan Osuuskassa osti sen vuonna 1949 ja muutti toimitilansa viereisestä Metsolasta siihen. Siinä yhteydessä se muutui Tapiolaksi. Pankki käytti tilasta muuttaman huoneen, nimismiehen kanslia yhden, ja loput tilasta vuokrasi Elma Lyytinen ravintolaksi ja matkustajakodiksi. Rauha ja Eino Ulmanen ostivat talon vuonna 1960 ja jatkoivat matkustajakodin pitoa sekä avasivat ruokaravintola Rauhan Baarin. Myöhemmin Ulmaset vuokrasivat Tapiolan muille, jossa sittemmin toimi muun muassa kauppa ja vuokrahuoneistoja. Pankki osti Tapiolan vuosikymmeniä myöhemmin takaisin, ja purki rakennuksen 2000-luvun alussa. Ulmasilla talo oli noin 30 vuotta.

Tapiola oli mukava majatalo-ravintola ja kohtauspaikka, jossa kävi esiintymässä kuuluisiakin esiintyjä. Maaningan Kasinon valmistuttua keikalle tulleet artistit yöpyivät Tapiolassa.

Osuuskassa muutti Tapiolasta pois, kun se rakensi uuden toimitalonsa vuonna 1959 nykyiselle paikalleen kirkon viereen. Kassan lisäksi taloon tuli apteekki ja kemikaali. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa oli seitsemän asuinhuoneistoa. Kassan, nykyisen osuuspankin, taloa on remontoitu useasti kunkin ajan tarpeita vastaavaksi.

Tapiolan ilmoitus Savo-lehdessä vuonna 1952.

Vanha lääkärintalo, Boreholm, sijaitsi rannan tuntumassa nykyisen majoitus- ja juhlapalveluja tarjoavan Maaningan Helmen seutuvilla.

Koristeellinen pitsihuvilamainen talo lienee palvellut aikoinaan venäläisten herrojen huvilana. Kotiseutuystävien harmiksi lääkärintalo purettiin vuonna 1993 huonokuntoisena ja nykyiseen rakennustyyliin sopimattomana. Siihen yritettiin perustaa kotiseutumuseotakin, johon tarkoitukseen se olisi ollut mainio, mutta kunnan taloustilanne ei antanut periksi toteuttaa hanketta.

”Lääkärintalo oli kaunis ja koristeellinen. Siinä asui lääkäri Esa Taskinen vaimonsa Viivin kanssa. Rouva oli hauska ja huumorintajuinen ihminen, ruotsinkielisestä suvusta lähtöisin, eikä suomenkieli ollut hänellä aina täysin hallussa. Muistan, kun hän kerrankin

Viivi Taskinen perheineen ja vieraineen iloisesti piknikillä.

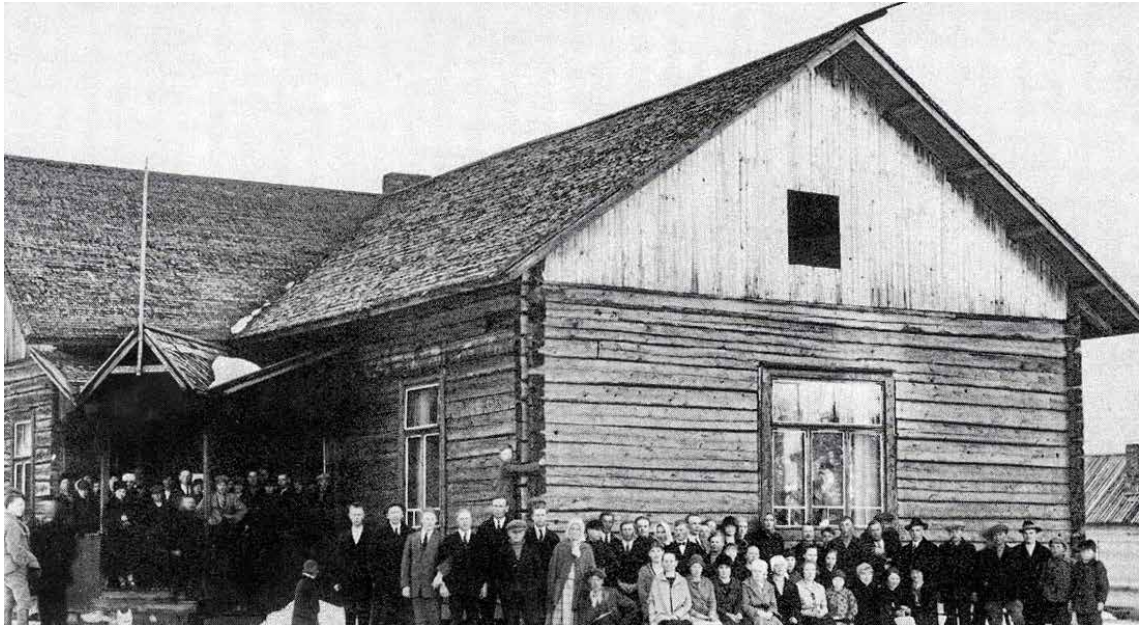
Boreholm

tuli ostamaan lampaanlihaa kaupastamme ja varmisti, että eihän tämä vaan ole mies-lampaanlihaa”, Tuovi Miettinen muistelee. Myös lääkäri Tauno Ollikaisen asui ja hoiti virkaansa talossa ennen nykyisen terveyskeskusrakennuksen valmistumista 1960-luvulla.

Sointulan työväentalo oli vanhaan vene-rantaan menevän tien varressa kirkon vieres-sä, paikalla on nykyisin Sointuranta-rivitalo. Sointulan perusti työväenyhdistys luultavasti

1920-luvulla. Talolle oli todella tarvetta, kos-ka Pihtisalmissa vaikutti monen sadan hen-gen työläisyhteisö. Sointulan salissa esitettiin näytelmiä kiertävine näyttelijöineen, järjes-tettiin tansseja, iltamia ja näytettiin eloku-va. Supistettu jatkokoulukin toimi muuta-mia vuosia Sointulassa. Talon yläkerrassa oli myös neljä asuntoa.

”Me nuoret vietimme paljon aikaa työvä-entalolla, juhlissa oli aina paljon väkeä, kun

Maaningan työväentalo, Sointula, oli kirkonkylän väen kokoontumispaikka erilaisiin tilaisuuksiin, kuva 1920-luvun loppupuolelta.

Pihtisalmi työllisti niin paljon. Sointulassa oli Työkansan ja sittemmin Kallan osuuskaup-pajuhlia ja iltamia. Itsekin kävin siellä tansseissa”, Tuovi Miettinen kertoo.

Sointula siirtyi yhdistykseltä Kalle Laakko-sen kesähuvilaksi. Laakkosten perhe kuului olennaisena osana Maaningan kesään.

Sointula purettiin vuonna 1970. Useita vuosikymmeniä se ennätti toimia kuntalaisten juhla- ja harrastuspaikkana, viimeisinä vuosikymmeninä poliittinen tausta himmenneenä.

Kylänraitin itäpuoli

Kylänraitin itäpuolella oli Helininmäeltä tul-taessa osuuskaupan ja postin jälkeen pari pikkumökkiä, sitten metsänlaidassa Peltolan tila, sitten kansakoulu ja Jukolan talo. Sen jälkeen tuli säästöpankin rakennus (1953), paloasema, kunnantalo, hevostmies-lihanosta-ja-teurastaja Pekka Koveron talo, Naskalnot-ko, Maaningan Talouskauppa ja Väinölä, kunnan rakennus, joka toimi kulkutautisai-raalana sota-aikana. Sen jälkeen alkoivat yhteislaitumet.

Kunnantalolla/-tuvalla oli ajan tavan mu-kaan myös kärkejäputa ja vastapäätä kunnan-taloa mahdollisuus vaatimattomaan yösiijaan tai kahvikupposeen Hanna Laitisen talossa. Kun talo purettiin, siirtyi Laitinen kahvilan-pitäjä-talonmieheksi kunnantalolle. Kunnan-talolla toimi myös Maaningan Säästöpankki vuosina 1894-1953, kunnes rakensi oman ta-lonsa Jukolan viereen.

Kaikkiaan kirkonkylällä on ollut tiettä-västi neljä kauppa 1920-70-luvuilla: Heli-

Maaningan Talouskaupan ilmoitus Savo-lehdessä vuonna 1952, valikoima on ollut tuolloin todella täydellinen; hengenravintoa, aseita ja räjähdysaineita!

ninmäen Osulan lisäksi Kallan kauppa Ta-piolan vieressä, Maaningan Talouskauppa ja Tiihosen kauppa Tapiolassa sen muiden toimintojen lakattua. Tiihosen perhe raken-si uuden Helka-Valinnan nykyisen K-Mar-ket Hopperin paikalle. Helka-Valinta siirtyi maaliskuussa 1974 Mikko Hoffrenin omis-tukseen. Nykyisin paikalla on Mirja Hoffrenin omistama K-Market Hopperi. Vieressä on Rauta Sport Mika Hoffren. Kuopion Osuusliikkeen Maaningan myymälän tilalle rakennettiin KOK-halli, joka sittemmin toimi ainakiin S-Market Tähkänä. Nykyisin paikalla on S-Market Maaninka.

Aatu ja sittemmin Auvo Turusen Maaningan Talouskauppa on Tuovi Miettisen (Tu-rusen) mukaan kirkonkylän vanhin liikera-kennus. Aatu Turunen oli kauppiana myös Tuovilanlahdessa ja Auvo Pulkonkoskel-la, Auvo oli perustamaisillaan kaupan myös Tervaslahteen.

Säästöpankki ja postin ja puhelinkeskuksen tilalle tullut Tiihosen Baari nykyisen Tavinyprstön paikalla, kuva arviolta vuodelta 1963-65, jolloin kylänratille saatiin myös uusi pinnoite. Säästöpankin talossa aloitti myös Martti Tissari sähköliiketoiminnan kodinkonemyynnillä.

Kallan kauppa kirkonkylällä 1963, vasemmalta Irja Jylhä, myymälänhoitaja Jarl Jylhä, Sirkka Itkonen, Aila Ahonen ja Taisto Keinänen.

Turusen marketissa myytiin myös räjähteitä, aseita ja ammuksia, ja toimi siinä kirjakauppakin. Se ei ollut kylällä ensimmäinen, sillä Kanttorilassa kunnantalon takana piti 1930-40-luvuilla pientä kirjakauppaa talonsa yläkerrassa kanttori Rautanen. Niin ikään kansakoulunopettaja Harjuvaaralla oli pieni kirjakauppa Kirjalassa.

Maaningan Talouskauppa lopetti vuonna 1976. Puretun kiinteistön tontilla on nykyisin grilli.

Unohtumaton Tavinyprstö

Auvo ja Tuovi Turusen omistama ravintola Tavinyprstö Maaningan Talouskaupan 2-kerroksisessa hirsimakasiinissa 1970-80-luvuilla on legendaarinen ja unohtumaton. Tavinyprstö avattiin 10.9.1969.

Kunnanjohtaja Hyttisen ehdotuksesta Turuset rakensivat suunnittelemansa baarin sijasta peräti ravintolan, jota ei silloin Maaningalla ollut. Tavinyprstön yläkerrassa oli anniskeluravintola ja kabinetti, alakerrassa tarjottiin lounaspöydän antimia.

Valokuvaamo Arminen kirkonkylällä 1930-luvun tienoilla, noin nykyisen urheilukentän kohdalla, tien toisella puolella.

Perjantai ja lauantai olivat Tavilassa sangen mieleenjäviä tanssi-iltoja. Lavatanssikulttuuri oli tuolloin voimissaan ja sadat Maaningan Kasinolle menijät pysähtyivät piskuiseen Tavinyrstöön. Asiakkaat tulivat isolta alueelta ja tunnelma tiivistyi mahtavassa tupakansavussa.

Parhaina aikoinaan se oli niin suosittu, että Auvo Turunen oli ohjaamassa kiertoliikennettä Tavilan ympäri; toiselta puolen sisään, toiselta ulos. Tavinyrstöä kuvattiin leikkisästi maan ainoaksi ravintolaksi, jossa voi tilata myös pöydän alta.

Tuovi Miettinen kertoo, että Tavinyrstöä kaipailaan vieläkin. "Vaikaa sanoa, mistä lumo johtui, ehkä se pienuus ja intiimiys sai ihmiset kokemaan kuin kotonaan olisi."

Miettinen vuokrasi Tavinyrstöön uudelle yrittäjälle vuonna 1975, kaksi vuotta miehensä kuoleman jälkeen, ja myi sen kokonaan vuonna 1983.

Rakennusliike Perusyhtymä purki rakennuksen, ja aikoi rakentaa paikalle kerrostalon, mutta hanke ei toteutunut.

Uusi Ravintola Tavinyrstö rakennettiin purjetun säästöpankin tontille linja-autoasemaa vastapäätä vuonna 1983. Uusi Tavinyrstö ei enää saavuttanut edeltäjänsä laista suosiota. Tiloissa on ollut useita ravintola- ja kaupalan yrittäjiä, mutta nyt ravintolatoimintaa ei ole.

Tavinyrstöön lehti-ilmoitus vuodelta 1992.

Pihtisalmen sahalla yli 100 työläistä

Halolan omistaja Hugo Schmidt perusti Pihtisalmeen, kirkonkylän pohjoisimpaan nurkkaan Maaninkajärven rannalle yksiraamisen höyrysahan vuonna 1878 vuokrattuaan maat talollinen Sylvester Paldaniukselta ja talollinen David Röngältä 50 vuodeksi.

Pihtisalmen saha oli tuohon aikaan valtaisa teollisuuslaitos Maaningalla, eikä vastavaa ole Maaningalle sen jälkeenkään ilmaan-

Pihtisalmen tiilitehtaan työläisiä yhteiskuvassa vuonna 1922.

tunut. Sahalla oli huomattava vaikutus koko paikkakunnan elämälle ja elintasolle.

Pihtisalmissa oli sahan lisäksi höyläämö, puusepänerastas, mylly ja konepaja. Yhteisö sähköisti oman sähkötarpeensa lisäksi lähietuuteen. Sahan työllistävä vaikutus kohosi satoihin henkilöihin ja töitä tehtiin kahdessa vuorossa. Pian alueelle kohosi myös kaksiuudinen tiiliruukki, jonka tuotanto nousi parhaimmillaan yli 200 000 tiileen vuodessa.

Sahanomistaja Hugo Schmidt kuoli vuonna 1905. Hänet haudattiin Emmalan hautausmaalle Pihtisalmeen. Ikävää on, että Maaningan historiassa merkityksellisen henkilön hautaa eikä hautamuistomerkkiä enää löydy. Schmidtin kuoleman jälkeen sahaa piti muutamia vuosia hänen sisarensa Anna Matilda, kunnes vuonna 1910 saha siirtyi huutokaupalla kiuruvetisen kauppiaan Matti Pietikäisen omistukseen, joka omisti jo muitakin sahoja. Hän laajensi sahaa ja tiilen tuotantoa jopa 300 000 tiileen vuodessa. Muun muassa kirkonkylän ja Tavinsalmen kansakoulut on muurattu Pihtisalmen tiilillä. Liikemies Pietikäisellä oli oma höyrylaivastonsakin tiilen ja sahatavaran kuljetukseen.

Sahan ympärille kasvoi mahtava tehdasyhdyskunta omine asuntoineen ja puoteineen. Parhaimmillaan noin satakunta perhettä eli Pihtisalimesta. Lisäksi työtä riitti metsissä puiden kaadossa ja hevostmiehiä tarvittiin puun aioon.

Matti Pietikäinen kuoli tuberkuloosiin vuonna 1930, juuri kun pula-aika ja Iisalmi-Ylivieska-radnan valmistuminen olivat jo vieneet kannattavuutta vesikuljetuksiin perustuneelta liiketoiminnalta. Sahan työnjohtaja Fabian Kärkkäinen osti sahan, mutta sulki sen sekä tiilitehtaan jo samana vuonna, purki laitokset ja myi kaupaksi kelpaavat osat ja laitteet laivoineen päivineen. Työntekijät jäivät työttömiksi keskellä pahinta pula-aikaa.

Siihen loppui Pihtisalmen sahan 52 vuotta kestänyt uljas tarina. Vain työväenasuntola Sirkkaborg on jäljellä entisestä teollisuusyhteisöstä. Nykyisin Sirkkapori on yksityishenkilön omistama, kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi luokiteltu suojelukohde, mutta korjausrahoituksen puutteessa harmittavasti ränsistynyt ja asumattomana kärsinyt ilkevallasta.

Kärkkäisen viljelemät pellot ja metsätilat lohkottiin useiksi tiloiksi pika-asutuksen yhteydessä. Kanafarmarinakin kunnostautunut Kärkkäinen nousi kunnanhallinnon merkkimieheksi, hän toimi Maaningan kunnanhallituksen puheenjohtajana vuosina 1936-45, sekä valtuuston ja useiden lautakuntien jäsenenä ja monissa muissa luottamustehtävissä.

Anekdoottina mainittakoon, että haastateltu Tuovi Miettinen (Turunen, o.s. Sutinen) on Pihtisalmen sahan perustajan Hugo Schmidtin sukua, eli Hugon isän Gustav Mauritz Schmidtin pojan tyttären pojan tytär.

Lehtiutisen mukaan kirkonkylän puhelinkeskukseen välittäjällä, Annikki Paldaniuksella on runsaasti työtä pöytänsä edessä.

Sentraalisatrat välittivät puhelut

Maaninka on ollut puhelintekniikan uranuurtaja. Suomen ensimmäinen puhelin on saatanut olla Maaningalla. Pihtisalmen sahan edistysellinen omistaja Hugo Schmidt toi Englannin-tuliaisina luultavasti vuonna 1876 mukanaan puhelinlaitteet ja asensi ne Halolan ja Pihtisalmen välille. Yhteys tosin toimi vain muutaman vuoden, ja siitä jäi jäljelle vain eräitä puhelinkoneen osia. Jussi Tuovinen kertoo asiasta tarkemmin toisaalla tässä kirjassa.

Maaningalla oli oma puhelinyhdistyksenäkin, Maaningan Telefoonyhdistys, joka perustettiin 1900-luvun alussa. Kauppias Juhon Pärnänen oli yhdistyksen voimahahmo. Sittemmin se muuttui Maaningan Puhelinyhdistykseksi ja toimi 1.1.1957 saakka, jolloin se liittyi Kuopion Puhelinyhdistykseen.

Ennen automaattikeskuksia käsivälitteinen puhelinkeskus oli kirkon vieressä sijainneessa talossa, Tuonelan porteilla, kuten taloa ni-

mitettiin. Selma Husso ja Annikki Paldanius olivat sentraalisantroina. Säästöpankin talon valmistuttua puhelinkeskus siirtyi sen alakertaan. Automaattikeskuksiin siirtymisen lopetti sentraalisantrojen työn vuonna 1968. Tiihoset pitivät keskuksen tiloissa baaria muutamia vuosia. Myös posti oli säästöpankin talossa, mutta vuonna 1971 se muutti juuri valmistuneeseen linja-autoaseman taloon. Tiloihin tuli myös apteekki.

Halolan koulusta Maaninkajärven kouluun

Halolan kylän koulu perustettiin vuonna 1898. Sitä ennen oli Maaningalla perustettu kouluja jo useille muille kylille. Halolan ensimmäinen koulurakennus sijaitsi Helinimäellä Rämepsänkaupungin alueella. Koulu paloi vuonna 1915, minkä jälkeen koulua pidettiin Hujalan tuvassa aina uuden koulun valmistumiseen saakka. Vuonna 1922 raken-

Vanha koulu elää nykyaikaa liikeyritysten käytössä Yrityskartanona.

nettu koulu tehtiin Pihtisalmen tiilitehtaan käsinlyödyistä tiilistä. Koulun lisäksi rakennuksessa oli myös asuntoja. Jykevä rakennus oli valmistuessaan Maaningan koulutaloista suurin. Kivirakenteisena sitä pidettiin erittäin edistyksellisenä. Tavinsalmen vuotta myöhemmin rakennettu koulu on toinen tiilirakenteinen koulu Maaningalla. Pihapiiristä on purettu saunarakennus ja kaadettu suuria hopeapajuja. Koulun takapiha on puistomainen ja alempana oli hyötypuutarha. Pihassa on päärakennusta vastapäätä ulkorakennus. Koulun lähellä on 1970-lvulla rakennettuja omakotitaloja. 1980-luvulla koulun viereinen peltoalue kaavoitettiin rivi- ja omakotitaloalueeksi.

Koulun kiinteistössä alakoulun opetus päättyi keväällä 2008 ja jatkui Maaninkajärven koululla 1.8.2008 alkaen. Yläkoulun opetusta pidettiin rakennusvaiheessa alakoululla syyslukukauden vuonna 2008. Koulun tilat muutettiin myöhemmin Yrityskartanoksi yrittäjien käyttöön.

Maaningalla on yksi maakuntamme vanhimpia kirjastoja, kantakirjasto on perustettu vuonna 1846. Suomen suurruhtinaskunnan sensuuriylhallitus myönsi Maaningan lukkarille Henrik Hanénille (Heikki Hannikaiselle) luvan perustaa luku- ja lainakirjasto Maaningan kappeliseurakuntaan 9.6.1847 päivätyllä kirjeellä. Oman kirjaston, jolla on oma ohjesääntö ja johtokunta, Maaningan valtuusto perusti 13.7.1913.

Vuonna 1974 lakkautettiin 9 sivukirjastoa, jolloin Maaningalle tuli ensimmäinen kirjastoauto. Maaningan kirjasto on nykyisin kunnantalon toisessa päädyssä. Niteiden määrä oli vuoden 2013 lopussa 34 253. Maaningan kirjasto on itsenäinen kirjasto vuoden 2014 loppuun ja liittyy sen jälkeen osaksi Kuopion kirjastoa.

Nykyaikainen kirkonkylä hahmottuu

1960-luvulla tapahtui Maaningan kirkonkylän herääminen. 1950-luvun lopulla oli ryhdytty suunnittelemaan yhteisen viemäroinnin ja puhtaan veden järjestämistä kunnan laitoksille, kaupaille, pankeille ja seurakunnan

rakennuksille, ja perustettu tätä varten avoinyhtiö Vesihuolto. Se purettiin syksyllä 1965 ja perustettiin tilalle Maaningan Vesihuolto Oy. Pari vuotta myöhemmin yhtiö siirtyi kunnan omistukseen ja kirkonkylän vesihuoltoverkoston rakentaminen ja kunnossapito siirtyi kunnalliseksi.

Vuoden 1970 alussa valmistui pohjavedenottamo Keskisaareen ja vähän myöhemmin jätevesienpuhdistamo Ollinpuron suulle.

Pertti Sulasman tullessa Maaningan kunnanjohtajaksi syksyllä 1970 ei kirkonkylä kuulunut Maaningan vahvoihin kyliin. ”Vaurastuneet ja vakiintuneet kylät kuten Käärnelahti, Kurolanlahti, Tuovilanlahti ja Kinulanlahti olivat vahvempia. Kirkonkylän kehitymiselle ei ollut sijaa, eikä täällä ollut muuta tuotannollista toimintaa kuin Hakkaraisen Saha”, muistelee hän.

Eero Hakkaraisen saha ja höyläämö Nasalnokossa toimi 1950-80-luvulla. Sahalla oli 2-3 työntekijää ja lisäksi metsureita.

Tievalaistuksen runkolinja oli rakennettu 1940-luvulla, kun Maaninka oli liittynyt Savon Voiman osakkaaksi vuonna 1946. Sähköt saatiin kirkonkylälle vuonna 1948 ja katuvalot 1964.

Jo vuonna 1949 oli kirkonkylälle anottu rakennussuunnitelmaa lääninhallitukselta. Vuosina 1962-80 kirkonkylälle rakennet-

tiin muun muassa kunnanlääkäarin virkatalo, lämpökeskus, vanhustentalo, kolme rivitaloyhtiötä, ravintola Tavinpyrstö, autokorjaamo, valtion keskikoulu, linja-autoasema ja toistakymmentä omakotitaloa.

”Ensimmäinen rakennuskaava oli suppealla alueella, eikä se koskenut maatiloja, vaan vain ydinalueen pienempiä kiinteistöjä”, kertoo Jaakko Väisänen.

1970-80-luvuilla asemakaavoitettiin ensimmäiset alueet eli Ruuskalan tilan alue, Kirkonranta, Pönttöniemi ja koulun ja Jukolan välinen alue. 1980-2000-luvuilla kaavoitettiin Laakkola, Jukola ja Peltola. Keskisaaresta kaavoitettiin 2010-11 itä-eteläkärki. Pihtisalmen toteutus alkoi vuonna 2011.

Keskisaaren Kasinolla iso merkitys Maaningalle

Keskisaaren Kasinon syntysanat lausuttiin silloisen Maaningan Pallo 52:n puheenjohtaja Juhani Rungon johdolla vuonna 1961. Puuhamiehinä toimivat Juhani Runko, Auvo Miettinen, Pentti Väisälä, Reino Heikkinen ja lukuisa joukko muita vapaaehtoisia. Virallisesti toiminta aloitettiin vuonna 1962.

Vuonna 1964 Keskisaareen rakennettiin silta, joka helpotti suuresti tanssiyleisön pääsyä lavalle. Vuonna 1973 Maaningan Pallo 52 ja Maaningan Tarmo yhdistivät voimansa ja perustettiin uusi urheiluseura Maaningan Mahti ry. Perustavassa kokouk-

Keskisaaren asutusta keväällä vuonna 2014.

Huiluutanssit alkamassa Maaningan Kasinolla vuonna 1981.

sessä Keskisaaren Kasinon käyttöoikeus siirrettiin uudelle urheiluseuralle. Samalla perustettiin kolme jaostoa ja erikseen talousvaliokunta, jonka tehtävänä oli pyörittää Keskisaaren Kasinoa ja tuoda rahaa urheiluseuralle.

Vuonna 1989 urheiluseurassa tehtiin merkittäviä linjamuutoksia, jotka koskettivat myös Kasinon toimintaa. Kasinon vastuualueet määriteltiin uudelleen ja johtokunnan jäsenille annettiin selkeät vastuualueet: mainostaminen, artistien hankinta, kiinteistön huolto- ja kunnossapito, henkilökunnan rekrytointi, ravintolatoiminta sekä viranomaisasioiden hoito ja laskujen selvitys.

Kasinolle hankittiin keskiolutoikeudet vuonna 1992 pitkän harkinnan tuloksena. Vuonna 1993 rakennettiin ulkoterassi. Vuonna 2001 uudistettiin kahvilapuoli ja vietettiin Kasinon 40-vuotisjuhlaa, jossa oli runsaasti sellaisia ihmisiä, jotka olivat olleet Kasinon ensimmäisissä tansseissa vuonna 1962. Vuonna 2003 rakennettiin Kasinon rantaan venelaituri ja alaparkkiin matkailuautoja varten sähköiset pistotolpat.

Vuonna 2004 todettiin, ettei Maaningan Mahiti omistanut Kasinon maapohjaa, vaan se kuului edelleenkin Maaningan Pallo 52:n omistukseen. Asia korjattiin pitämällä Maaningan Pallo 52:n silloisen hallituksen jatkokokous, jossa asiana oli Kasinon maapohjan omistusoikeuden luovuttaminen Maaningan Mahdille.

Vuonna 2011 vietettiin Maaningan Kasinon 50-vuotisjuhlaa. Juhlassa palkittiin Huvijärjestäjien Keskusliiton kultaisella ansiomerkillä Kasinon tehtävissä pitkään olleita henkilöitä.

Vuosien saatossa Kasinolla on esiintynyt maamme eturivin taitelijoita ja vuoden 2015 ohjelma on löytö lukkoon. Merkittävää on, että Maaningan Kasino on tanssittanut ihmisiä yhtäjaksoisesti yli 50 vuotta.

Matti Solehmainen
Maaningan Mahdin sihteeri

Kalevi Korhosen ylläpitämä Shellin huoltoasema nykyisen Vallan korjaamon kohdalla, takana Eero Hakkaraisen saha.

Yritystoimintaan satsattiin, kun perustettiin Vehkalan teollisuusalue. Alueelle on sijoittunut kymmenkunta eri alan yrittäjää. Käsna- sen kukka- ja hautauspalvelu perusti Keskus- tielle kukka- ja hautauspalvelun 1960-luvulla, oman liikekiinteistönsä se rakensi 1970-lu- vulla linja-autoaseman viereen. Samaan riviin tuli Metsätalo, joka tehtiin sähköurakoitsija Tissarin ja metsänhoitoyhdistyksen yhteis- hankkeena heidän ja eri yhdistysten taloksi 1980-luvun alussa. Tissarin yritys Kone-Tele toimi kirkonkylällä 1970-luvulta 2010-luvul- le asti, niin ikään Rakennusliike J Antikainen oli merkittävä toimija 1960-80-luvuilla. Ka- levi Korhonen rakensi Shell-huoltoasemansa vuonna 1962. Nykyisin tiloissa toimii Auto- korjaamo Reijo Valta.

Säästöpankin tontille tuli pankkitalon purkamisen jälkeen uusi Tavinpyrstö vuon- na 1982. Urheilutalo rakennettiin vuon- na 1983. Maaninkajärven koulun laajennus ja peruskorjaus valmistuivat vuosina 2007- 09. Terveysasema rakennettiin vuonna 1968 ja remontoitiin vuonna 2013. Päiväkoti- ja vanhustentalorakentaminen eteni vaiheittain 1970-90-luvuilla.

Terveystalon osin lahjoittivat Maaningal- le Rebbelbergan, Barkåkran, Grevien ja Förs-

lövin kunnat. Terveystalo vihittiin käyttöön vuonna 1949. Arkkitehti Linnansalmen suunnittelemassa terveystalossa toimivat äitiys- ja lastenneuvolan vastaanotot. Yläkerrassa oli- vat asunnot sekä kätilölle että terveysisarel- le. Alakerrassa oli kodinhoitajan asunto sekä neuvolatoiminnan tarvitsemat tilat. Talon va- jaan 3,5 miljoonan kustannuksista maksoivat ruotsalaiset melkein puolet.

Maaningan Käsiyökeskus siirtyi terveysta- loon vuonna 1982 ja sai muutamien vuosien päästä lisätiloja yläkerran huoneistosta, jolloin tiloihin tulivat keskuksen näyttely- ja kurssi- toiminta sekä kovien materiaalien työpiste. Käsiyökeskus toimii terveystalolla edelleen.

Järkyttäviä onnettomuuksia

Maaninkalaiset muistavat surulla vieläkin kolmen nuoren neidon hukkumisen Maaninkajärveen marraskuussa myrskyssä vuonna 1944. Sodassa kaatuneen Pauli Iivarisen hautajaisia vietettiin Haatalassa, jonne lähtivät veneellä kirkonrannasta Kaija Vehkaluoto, Inka Ikäheimo, Sirkka Hujanen, Inkeri Harjuvaara, Liisa Puranen ja Meeri Ruotsalainen. Vene kaatui myrskyssä ja Vehkaluoto, Ikäheimo ja Hujanen hukkuivat. Harjuvaara ja Puranen uivat hyisessä vedessä nimismiehen rantaan päin ja pelastettiin. Ruotsalainen ui Akkosaareen.

”Jos ei meidän kyläsuutari Hannes Mykkänen olisi vielä kertaalleen katsonut taaksensa ja hoksannut Meeriä kiven kolosta, olisi Meerikin kuoliaksi paleltunut, koska hän ei enää kangistumiseltaan pystynyt liikkumaan eikä apua huutamaan.

Minä läksin juuri ennen Kajjan lähtöä Vehkaluodosta ja näin kun hän pani äitinsä raskaan lammasnahkaturkin vielä lämmikkeeksi ulsterinsa päälle”, murehtii Tuovi Miettinen vieläkin.

Järvi jäätyni viikon päästä onnettomuudesta.

Palvelutalo Viljamin tuhoisassa tulipalossa 5.12.1999 menehtyi viisi vanhusta ja loukkaantui yksi. Viljamissa asui 23 pitkäaikaisasukasta, 13 oli dementikkoja.

Viljamin asukkaita jouduttiin tuomaan sairaaläsängyissä pihalle pikkupakkaseen, lisäksi palomiehet vetivät joitakin asukkaita ikkunoista patjoilla ulos. Taloa tyhjennettiin, kun sisätilat olivat jo täynnä savua.

Viljami oli valmistunut puoli vuotta aikaisemmin ja vihitty käyttöön viikko aikaisemmin.

Onnettomuustutkinta totesi palon syttyneen kaatuneesta päällä olleesta yölampusta, joka sytytti tekstiilit. Palo eteni huonetiloista ikkunoiden ja räystäsrakenteiden kautta avoimeen ullakotilaan, jossa palo pääsi leviämään vapaasti huolimatta kolmesta palokatkosta.

Onnettomuus sai aikaan palvelutalojen paloturvallisuusmääräykset kiristymisen. Uudet kohteet suojataan sammutuslaitteistolla ja vanhojenkin osalta sprinklauksia on asennettu paljon.

Tulipalo oli yksi lähihistorian pahimpia. Eniten ihmishenkiä itsenäisyyden ajalla on menetetty tulipalossa vuonna 1966 Lapinlahdella. Tuolloin tuli tuhosi Lapinlahden kunnalliskodin mielisairasosaston ja kaikkiaan 31 ihmistä menehtyi.

Uusi Viljami avattiin 15.9.2000. Entisestä Viljamista jäi jäljelle kantavat seinät ja lattia, muut rakenteet olivat täysin uusia.

Persoonia ja merkkihenkilöitä

Anna Tuovista, tohtori J.E. (Johannes Einar) Tuovisen leskeä, voi osaltaan kiittää Maaningan kirkonkylän kasvusta. Tuovinen rakennutti 1970-luvulla kirkonkylälle useita rivi-

taloja yhdessä Rakennusliike Esa Lainisen kanssa. Anna ja Junu Tuovisesta kertoo heidän poikansa Jussi Tuovisen teksti toisaalla tässä kirjassa.

Kunta ei pakkolunastanut asemakaavoitukseen otettuja maita, vaan myyjän ja ostajan tahto kohtasivat. ”Oli Tuovisen oma tahto ryhtyä rakentamisen rahoittajaksi. Ei kunta häntä pyytänyt, joskin rakennushankkeista keskusteltiin”, Sulasma kertoo.

Anna Tuovinen oli vahva vaikuttaja maaninkalaisessa kunnallis- ja kulttuurielämässä, ja hän teki myös lahjoituksia. Hän muun muassa lahjoitti flyygelin seurakunnalle ja tauluja yleisiin tiloihin, kuten vanhainkotiin ja kunnantalolle.

Jaakko Raukola oli maaninkalaisten metsänomistajien oikea käsi metsänhoidon neuvojana ja metsäteknikkona. Hän on käynyt ’jokaisen talon jokaisella pyykkikivellä’. Raukola oli Anna ja Junu Tuovisen luotettu metsäkaupoissa. Raukola ennätti kertoa seuraavan tarinan ennen poismenoaan:

”Junu Tuovinen oli Karttulan kunnanlääkäri ja aikamoinen persoona. Junu pyysi, lähtisinkö hänen kanssaan Puolangalle ostamaan 400 hehtaaria metsää. Lähdettiin matkaan ja haettiin asiantuntija Hyrynsalmelta. Vaikka juoksin lenkin metsässä, niin ei niin isosta alasta päiväsiltänsä hyvää käsitystä saa. Junukin rupesi arvelemaan, että onko tämä liian kaukana, ja kun suotakin näkyi olevan. Kauppoja ei tullut. Kotimatalla pysähdyttiin nällisämme lisaalmeen. Menimme toiveikkaana Koljonvirran ravintolaan. Siellä eteisvahtimestari hyvin asiantuntevasti totesi, että herroilla ei näy olevan kravattia, ette pääse tähän ravintolaan. – Niin me sitten menttiin Seurahuoneelle ja syötiin siellä hyvä muikkupaisti.”

Lahja Kristian Patala oli Maaningan viimeinen nimismies, josta elää lukemattomia tarinoita. Hän asui Sipolanniemessä, joka toimi myös käräjäpaikkana kunnantuvan jälkeen.

Jaakko Raukola kertoo tarinan Patalasta. ”Ikkalan Topi, Toivalan Einari ja Patala olivat menneet laivalla Kuopioon. Pois tullessa oli Patalalle juolahtanut mieleen pitää laivassa ratsia kerätäkseen pois liiat viinapullot. Ratsian saalis oli useita viinapulloja. Patala keräsi ne salkkuunsa ja kolmikko jäi Käärnelahteen, nauttimaan Noron Väänälässä niitä takavarikoituja saaliita.”

Myös kyläpoliisit muistetaan. Heitä olivat muun muassa Janne Leinonen ja Vilho Huhnamäki ja viimeisinä Viktor Käsnänen, Antti Furu ja Sulo Koskinen. Kun Matti Solehmainen muutti Maaningalle ostettuaan Viki Käsnäsen talon, oli talossa vielä jäljellä putkakäytössä ollut tila. Se oli siirretty Juko-

Jaakko ja Leena Raukola vuonna 2010.

lasta Käsnäseen. Laverit ja kalteritkin olivat paikoillaan. Putka oli tehty poikkeusluvalla Käsnäselle, sillä Maaningan virallinen putka oli kaukana Pitkälähdessä.

Sahuri Eero Hakkarainen oli boheemi. ”Hän eli niin kuin itse parhaaksi katsoi. Niin ystävällistä ihmistä ei tahdo löytää. Hänellä oli kavereita, jotka olivat tottuneet hakemaan Eeron nimen vekseliin. Hän arvasi asian heti ja kysyi vain, onko sulla se kynä. Silti, vaikka saattoi joutua maksumieheksikin. Eero oli seuramies, jolla ei ollut koskaan kiire. Matkalainen saattoi saada sahurilta ryypynkin”, Heikki Juntunen sanailee.

”Kun kävin ostamassa puita, Eero nipisti Nortin sormilla sammuksiin ja pisti sahajauhoihin”, muistelee Matti Solehmainen.

Eeva Hakkarainen, Eero Hakkaraisen tytär Eeva, on niittänyt mainetta maailmalla emalitaiteilijana ja maalarina.

Kalevi Korhonen, Shell-huoltoaseman yrittäjä ja taksinkuljettaja, ajoi aina ensimmäisenä Maaninkajärven jään yli. Hän huolehti jäätien yliajon turvallisuudesta sen jälkeen, kun valtio Mustanvirran sillan valmistuttua lopetti jäätien kunnossapidon. Nyt työn tekevät haatalalaiset auramiehet.

Korhosen ja Pentti Väisälän, Säästöpankin pankinjohtajan, Espanjan-matka osoitti Korhosen urheuden, kertojana jälleen Jaakko Raukola.

”Pojat olivat menneet katsomaan härkätaistelua, ja siellä oli annettu mahdollisuus mennä areenalle, jos haluaa. Niin oli Kalevi hävinnyt Väisälän vierestä ja marssinut areenalle. Taistelun alettua oli härkä työntänyt sarven lähes Kalevin sisään, mutta tämän onnistuttua väistämään, osunut takapuoleen. Väisälä oli kertonut, että olipa kaverin vaikea istua kotimatalla.”

Kyllikki Starckia voisi nimittää rouva Maaningaksi. Starck työskenteli vuodet 1949-80 Maaningan Osuuspankissa, vuodesta 1956 alkaen pankinjohtajana. Hänellä riitti sydäntä jokaisen epäonnelle ja korvaa jokaisen murheelle. Hänen haastattelunsa on tämän tekstin lopussa.

”Kyllikki oli luottohenkilö monille ihmisille ja hänelle oli helppo uskoutua. Hänellä oli silmää nähdä ihmisen kokonaistilanne. Hän oli mukana kaikessa. Jos tarvittiin kirjoitus- tai lakiapua, esimerkiksi testamenttien muotoilussa, oli Kyllikki aina apuna. Hän oli avainhenkilö kunnan asioissa sodan alussa, kun miehet kunnanjohtajaa myöten lähtivät

sotaan, hän joutui jo nuorena ottamaan paljon vastuuta. Hän oli ensimmäisiä pankinjohtajia, jonka luo ei tarvinnut mennä hattu kourassa”, Jaakko Väisänen kertoo.

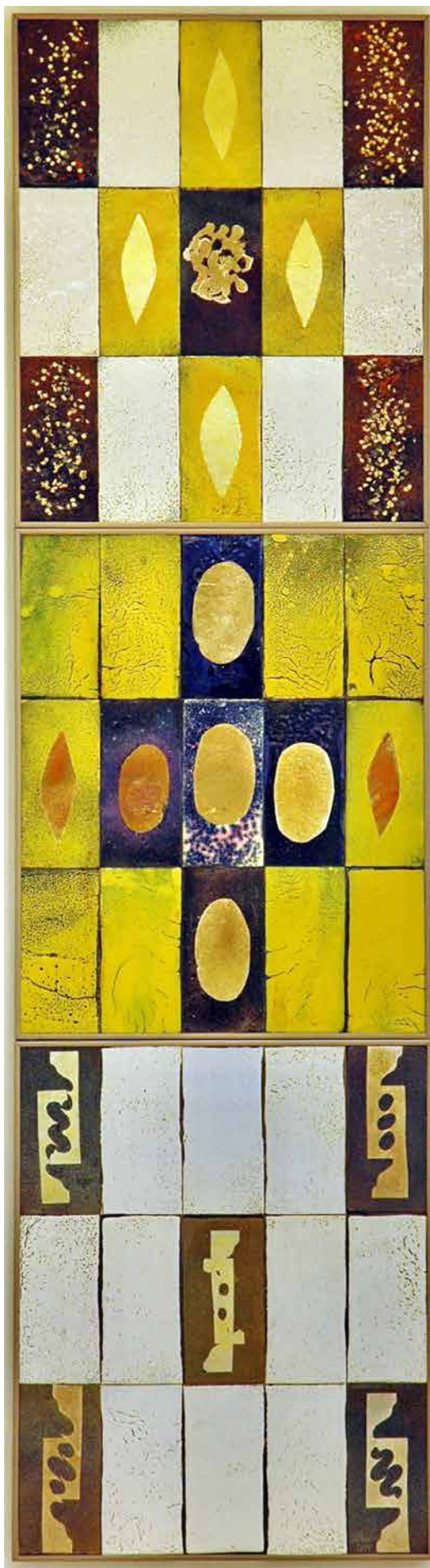
Pentti Runko on niittänyt mainetta lintuharrastajana ja on alan harrastajapiireissä tunnettu lintujen, erityisesti telkkien, rengastaja maan rajojenkin ulkopuolella. Hän on rengastanut kymmeniätuhansia telkkiä ja saatuja tuloksia on hyödynnetty useissa tiedellisissä julkaisuissa.

Liitos voi olla mahdollisuus

Maaningan kirkonkylä on rauhallinen kirkonkylä, jossa palvelut pelaavat. Kirkonkylä on vetänyt asukkaita tyhjentäviltä kyliltä. Siksi enemmistö on ikäväkeä. Nuoret lähtevät jatkokoulutukseen muualle käytyään peruskoulun loppuun.

Vanhin yritys kauppaliikkeitä lukuun ottamatta on Käsnašen kukka- ja hautauspalvelu, toiseksi vanhin on linja-autoliike E. Itkonen. Kansainväliseksi yritykseksi noussut paljasjalkakenkien ja varvassukkien valmistaja Feelmax aloitti ja toimi Maaningalla vuosituhannen vaihteessa. Muita yrityksiä ovat muun muassa FIN-EKO Elementti Oy, Maaningan Helmi Oy, Industrial ITC Oy, GeoDon Ky, Helibor Viihde, KK-Sähkö, Juntulan ratsastusyritys ja Mökkitalkkarit Jopet. Traktori- ja kaivinkoneurakoitsijoita on muutamia, samoin hoitopalveluihin erikoistuneita yrityksiä.

Kuntaliitokseen haastatellut suhtautuvat epätietoisesti optimistisesti. Suuren organisaation osaksi tulemisessa on tosiasia se, ettei asiakas enää yhtä helposti löydä kustakin asiasta vastaavaa henkilöä, henkilökohtaisesta tunteemisesta puhumattakaan. Se voi hidastaa asioiden sujuvuutta. Toisaalta liitos voi olla mahdollisuus. Ainakin yksi muutos parempaan on nähty: Terveyskeskuksen ajanvaraus vastasi soittopyyntöön nopeasti, Pirkko Solehmainen toteaa.

Eeva Hakkaraisen emalityö Kirjanmerkki on ripustettu Maaningan kirjaston seinälle.

Kyllikki Starck – monien uskottu

”Pankki oli työpaikka, jossa ihmisten ilot ja surut tuli läpikäydyksi.

Joku virkailijoista sanoikin, ettei sinulla ole hermoja ollenkaan”

Kyllikki Starck (o.s. Valkonen), 91, on asunut lähes koko ikänsä Maaningalla. Hän työskenteli sota-vuosina kunnan kanslistina ja sen jälkeen Maaningan Osuuspankissa, josta 24 vuotta pankinjohtajana.

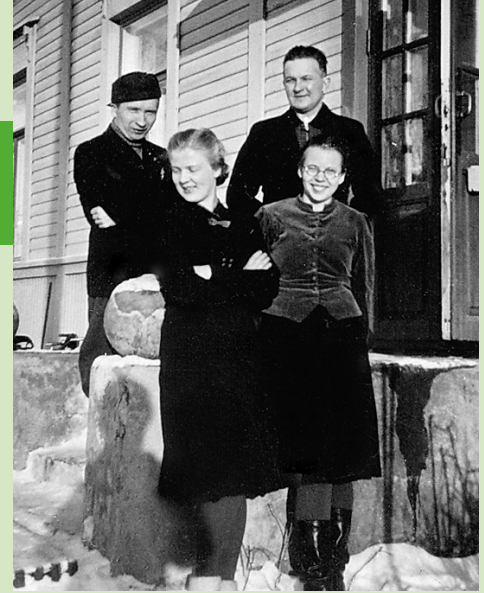
”Synnyin Kajaanissa. Isä oli puuseppä, äiti meijerikö. Koulua kävin Rautalammilla, kansakoulun neljässä ja keskikoulun kolmessa vuodessa. Pulkonkosken meijerilä asuessani pääsin työhön ensiksi Pielaveden sairaalaan harjoittelijaksi. Olin yökkönä jo 16-vuotiaana. Kun keuhkoni pettivät, ja samaan aikaan tuli sota, se ammitti jäi.

Kun tulin Pielavedeltä, Esa Turunen pestasi minut kunnantoimistoon harjoittelijaksi 1940. Talvisota oli syttynyt syksyllä 1939, ja ihmisiä tuli pakoon tännekin, muun muassa apteekkari Wahlroosin rouva ja tytär tulivat Helsingistä tänne. Minä jäin yksin, kun kunnankirjuri Eero Huittinen lähti maata puolustamaan.

”Kirjoitin sosiaalishteeri Eila Hujaselle Tampereelle, että hän tulisi avukseni. Eila otti hoitaakseen huoltopuolen, minä hoidin lautakunnat ja muun kirjanpidon; sitähän oli, kun sota-aikaan luetteloiitiin hevoset ja heinätkin. Vanha kunnantoimisto oli viihtyisä. Sen toisessa päässä oli iso tupa ja vinkkelissä oli kunnanjohtajan asunto. Huvitti, kun kunnantoimistossa oli töissä Valkonen ja Säästöpankissa Mustonen. Naureskelivat, että mistä saadaan Kirjavainen.

Kun siirtoväen asuttamisasia tuli, valtio ja pankki hoitivat sen. Veronkanto oli minun ja säästöpankin kassanhoitajan tehtävä. Minulla oli kunnan iso tilikirja mukana, kun mentiin Maaninkajärven yli. Sieltä sitten kumikärryllä ensiksi Leinolanlahden Savikkoon, jossa oli ensimmäinen kanto ja sieltä Kurolanlahden Canthin kaupalle, jossa oli seuraava. Sitten oli Pulkonkoski. Poliisi Huhtamäki saatteli meidät rahoinemme metsätaipaleen läpi Pappilan rantaan, ja Eero Leskinen souti meidät kirkonkylälle. Seuraavana päivänä sitten ajojin polkupyörällä Tuovilanlahteen samoihin tehtäviin.”

”En olisi pankissa työuraani tehnyt, ellei Matti Mykkästä olisi ollut. Pankissa oli ollut viinaan menevä johtaja ennen minua. Matti puhui OKO:n miehet pyöräykseen minun hyväkseni, koska OKO:lle naiseus oli este. Kun nimitykseni oli vahvistettu, Matti Mykkänen naurahhti, että et sitten makoile humalassa ojanpientareilla. Nimityksen jälkeen naistoimittajien kerho kutsui minut ja OKO:n pääjohtajan vieraakseen. Tietenkin he kysyivät, onko minulla sama palkka kuin miehillä. Eihän se ollut.

Kunnan viranhaltijat Maaningalla vuonna 1941, takana Eero Huittinen ja Paavo Ruuskainen, edessä Aune Halonen ja Kyllikki Starck.

Pääjohtaja selitti, että kun Kyllikki ei vaadi. Naiset nostivat siitä äläkän. Kun uutta toimitaloa alettiin valmistella, kuului puhetta, että sitten jo viimeistään on otettava miesjohtaja, niin kovasti ihmeteltiin naisjohtajaa.

Minulla ei ollut kunnianhimoa, mutta työstä ja ennen kaikkea ihmisistä olen tykännyt.”

”Yritystoimintaa ei Maaningalla ollut alussa ollenkaan. Osuuskassana me sitä periaatteidemme mukaisesti tuimme. Panin alulle huoltoasemaa, tinaamoa, höyläämöä, mitä tahansa. Tuovilanlahti oli yritteliäs kylä. Lankinen perusti vehnämyllyn ja karstaamon. Korkeakoskella on tietty status. Se oli ennen retkeilykohde, jossa kuopiolaiset koululaiset kävivät autokuormittain.

Ilolla totean, että Käärmelahti on nykyisin hyvin kehittynyt, kylällä on nuorta väkeä.

Muutoin Maaninka on ollut jo montakymmentä vuotta nukahtanut kirkonkylä. Hiljaisuuden syyksi on syytetty syrjäistä sijaintia. Lapinlahdella meijeri auttoi kehitystä, mutta meillä katsoin murheellisena, kun Sinikivi lopetti.

Anna Tuovisen tulo Maaningalle oli erinomainen asia. Hän muutti Helsingin keskustasta poikansa kanssa ensimmäiseen Maaningan rivitaloon taatakseen lapselle turvallisen koulun ja koulutien. Anna alkoi rakennuttaa Maaningalle uusia rivitaloja perusteena se, että hän haluaa käyttää onnistuneista metsäkaupoista saadut rahat Maaningan hyväksi. Viljo Hoffren sanoi, että jos kaikki kapitalistit olisivat tuollaisia, olisi helppo olla.”

”Pankkityössäni ilot ja surut olivat asiakkaiden kanssa yhteisiä. Olin Leelian lepotuoli, pappi ja pankki.

Luoja on joutunut tekemään kanssani töitä, mutta aina olen selvinnyt oikein hyvin. Yhdenkään euron luotto-tappiota ei pankissa aikamani tullut. Jos jollakulla unohtui lainanmaksu, soitin, niin äkkiä hän tuli asian hoitamaan.

Ihmiset täällä ovat mukavia, vielä nykyäänkin isännät tuovat minulle fileoitua kalaa ikään kuin olisivat suhteeni elatusvelvollisia.”

Runkojen Jukola kylän keskuksena

Juhani "Jussi" Rungon kotitila Jukola on Maaningan kirkonkylän ydin, Jukolan maille on rakennettu suuri osa kirkonkylän asutuksesta. Jukolan puretun talon paikalla on nykyisin Maaningan tori. Rungot ovat alkuaan Laakkosia, Ruotsista tulleita Lakbergejä, mutta Pekka ja Janne Laakkonen muuttivat nimensä Rungoksi palatuaan Suomeen 1930-luvun alussa Amerikan-vuosiansa jälkeen. Pekka viipyi Amerikoissa 15 vuotta, Janne vain muutaman vuoden.

Laakkokset olivat alkujaan Halolan torppareita Honkamäki-nimisessä torpassa. Anders "Antti" Laakkonen lunasti torppansa maineen itselleen torpparivapautuslain tultua voimaan. Honkamäen torppa sai tilana nimen Jukola veljesten määrän mukaan.

Isänsä jälkeen tuli Jannesta ja Pekasta isäntiä ja he viljelijät tilaa kahdestaan. Vaikka Pekka lähti maailmalle, hän sieltä veljeään Kallea asiamiehenä käyttäen osteli lisää maita Jukolan ympäriltä. Kalle Laakkonen rupesi opettajaksi, muurari Taavetti Laakkonen muutti Lapinlahdelle, Antti Laakkonen meni isännäksi Peltolan paikalle ja Helena Laakkonen Hujaseen miniäksi.

Jukolan alun perin yksihuoneista savupirttiä jatkettiin huone kerrallaan ja talossa alettiin pitää kestäkievaria.

"Minä jouduin isännän hommiin jo pienenä, koska isäni Janne sairasti.

Veimme maitomme hevosella Sinikiven meijeriin. Lehmät olivat kesän Kokonsuolla Kinnulanlahdessa. Keväällä kellokas meni edellä Kokonsuolle ja muut lehmät jupittivat kiltisti perässä.

Sota-aikaan meillä oli inkeriläisiä sotavankeja töissä. Isäni sairastamisen takia täyttä suomea puhunut Nikita hoiti koko ison talon. Samaan aikaan Pyssymäellä vahdittiin kiväärin olalla vankeja, ryssiä. Nikita pelkäsi, että palattuaan itärajan taa hänen elämänsänsä päättyy siihen, niin lienee käynytkin.

Äitini Aino laittoi rintamalta lähetetyt sankarivainajat arkkuihin. Vainajat tulivat neliskanttisissa laatikoissa, pahiten haavoittuneiden laatikoissa luki "ei saa avata". Kun omaiset silti halusivat nähdä rakkaansa, äitini korjasi vainajan parhaansa mukaan, jotta omaisille jäisi kauniimpi muisto. Rauhan aikanakin hän valmisteli Maaningan vainajia. Siitä lie siirtynyt hänelle se raskas työmaa. Hän oli laupias samarialainen, oli sairaanhoitajana ja lastenkodein johtajana kierrellyt Karjalan korvissa työssään. Tänne tultuaan sotkeentui isääni ja jäi Jukolaan emännäksi. Äiti olikin piispa Erkki Kansanahon serkku, sieltäkö lie auttavaisuus ollut peräisin. Äiti oli myös lotta."

"Isäni oli tulieluinen mies, suuttui helposti, mutta ei ollut pitkävihainen. Rauhansopimuksen tultua isä poltti sotilaspassinakin, koska suojeluskuntalaisena näki sen parhaaksi asekatkentaepäilyjen vuoksi. Ei semmoista kuntaa ollutkaan, missä ei asekatkentaä olisi ollut.

Martti Airaksinen oli paikallispäällikkö, joka jakoi kylälle aseita. Jannella oli kranaatteja, Tuovilanlahdessa konetulipyssyt. Niitä ei ikinä löytynyt, mutta tiedän, että ovat Tuovilanlahden Savolassa. Kyllä se oli pikkumiehelle kova paine, kun valvontakomission porukka kävi meiltäkin aseita etsimässä ja tiesin, että niitä oli. Savolan vanha pappa soitti Jannelle, että nyt ne kävivät meillä eivätkä mitään löytäneet, seuraavaksi tulevat teille. Jos on kiire jotain siirtää, niin vielä on aikaa.

Aikansa olivat Savolassa jurputtaneet, mutta sitten lähteneet niine nimineen, nähtyään isännän naamasta, että kaikki olisi ollut särjettävä tarkastuksen tekemiseksi. Savolan vanha isäntä oli ollut kuolinvuoteellaan paljastamaisillaan katkopaikan, mutta läheiset luulivat hänen hourivan. Pappa pani suunsa kiinni, eikä sanonut mitään.

Siellä ne ovat piilossa vieläkin."

"Sodan jälkeen elo kirkonkylällä oli tavallista maalaiskirkonkylän elämää. Poliittisia eroja oli. Kommunistinen puolue oli ollut kiellettyä sotaan asti. Sodan jälkeen se muuttui viralliseksi kuntapuolueeksi ja siitä syntyi joskus sananvaihtoja.

Isää sanottiin myös vanginvartijaksi, koska Jukolassa oli putka kymmeniä vuosia. 1900-luvun alkupuolella ei ollut vangeille erikoiskuljetuksia, vaan heidät tuotiin raudat käsissä ja nilkoissa linja-autoissa ja hevosilla. Kruunu oli myynyt putkanpidon isälle, vai lieneekö putkanpito ollut haettavissa. Sodan jälkeen tappelut olivat melkein sääntö. Ihmisten luonne oli rintamalta tulon jälkeen muuttunut, isäntä-renki-suhteet hiersivät, eikä verta ja kuolleita nähneet pienestä hätkähtäneet. Rettelöijät pääsivät putkaan, pieneen koppiin, jossa ei ollut sisältä päin aukeavia ovia. Kerran äitini oli kysynyt putkan ovea avatessaan, että kumpiko tänne laitetaan, kun sekä tuojapoliisi että tuotava olivat hevostajojen jälkeen jokseenkin samassa kunnossa."

"Siirtolaisia tuli Maaningalle paljon. Kirkonkylällä heidät asutettiin pääasiassa Hämeensuolle, eniten maita lohkottiin Halolasta, Jukolan maista lohkaistiin 40 hehtaaria. Luulen, että keskivertoa parempi henki oli meillä täällä. Karjalaisen ihmisen oli savolaista helpompi sopeutua. Ortodoksien ensimmäiset palvelukset olivat Jukolan tuvassa, koska pastori Palsola ei saanut lupaa luterilaisen kirkon käyttöön."

Jukolan emäntä, Aino Runko.

Ilmakuva Jukolan talosta 1950-luvulta, kirkonkylä on sittemmin laajentunut Jukolan pelloille 1960-70-luvuilla.

Pohjois-Savon nuorisoseurojen yleisurheilumestaruuskilpailut Maaningalla 1954. Voittaja oli Veikko Väisänen Käärmelahdesta, toinen Reino Hiekkalahti, kolmas Kalle Niskanen, neljäs Väinö Heimonen ja viides Pentti Antikainen Käärmelahdesta. Katsojista kolmas vasemmalta (piipo päässä) on Erkki Tirkkonen, seitsemäs (kädet taskussa) on Arvo Kuosmanen, hänestä katsoen vasemmalle järjestyksessä Kalevi Hujanen, Vesa Väänänen, Tapio Oinonen, Erkki Sutinen, Kauko Kuosmanen ja mustapukuinen Timo Tuovinen. Valkotakkisen naisen oikealla puolella Timo Hoffren ja juoksijoiden välissä harmaassa takissa Pauli Anselä.

"**S**ähköt me saimme vuonna 1948. Jukola liittyi heti, jotta päästiin eroon öljylampuista, hasakeista ja petromaxeista. Kylän ainut muuntaja oli Keskustien varressa ja joka mutkassa oli aakkospylväs.

Kirkonkylän kesäilloissa potkittiin palloa ja ajeltiin pyörillä. 1950-luvun alussa siirtyi urheilukenttä Sinikivestä kirkonkylälle nykyiselle paikalleen kunnan maalle. Vaikka kirkonkylässä oli silloin lapsia enemmän kuin nyt, oli se silti muihin kyliin verrattuna pieni, Petsamokin oli silloin iso kylä."

"Palkkatyöväki lähti muihin töihin 1950-luvun alussa, ja traktorit alkoivat tulla. Äiti hoiti lehmiä niin pitkään kuin jaksoi, sen jälkeen minä.

Kirkonkylästä alkoi tulla tärkeä paikka asioiden toimittamisen kannalta. Väkeä muutti kirkonkylälle koko ajan

lisää. Maatalouden harjoitus keskellä kylää kävi toivottomaksi. 25-päinen karjamme ei soveltunut kirkonkylälle, eivätkä isän hevoset, joita oli paljon, sillä hän piti myös Savon Hippoksen jalostusoriita siitostarkoituksessa. Kunta osti maitamme vähä vähältä.

Kasvu alkoi, kun Tuovisen Anna rupesi rakentamaan rivitaloja. Ennen oli vain Halola ja ne muutamat talot. Sitten Itkonen perusti linja-autoliikkeen, Käsnänen kukkakaupan. Siitä se lähti."

"**V**ielä 1970-luvulla tuli Jukolan "nuorisoseurantalolle" pyyntö elokuvien näyttämiseksi tuvassa. Kysyjät hämmästyivät, että maalaistaloko tämä onkin, luulimme seurantaloksi.

Kertoo siitä, miten ihmiset suhtautuivat Jukolaan."